

Nyheter

Förintelsen



Här tar nazisterna över Norge. Tyska soldater marscherar in i Oslo vid okupationen 1940.

Arkivbild: TT

Får stipendium för kunskapsspridning om Förintelsen

Den 26 november 1942 skeppades 529 norska judar till Polen för vidare färd till koncentrationslägret i Auschwitz där alla utom nio mördades. Bland offren fanns Göteborgsfödda Sonja Moritz och hennes familj. Ett stipendium på 650 000 kronor som tilldelats Anna Florén från Ljungskile ska nu ge svenska elever kunskap om den mörka historien.

Tidigt på morgonen den 9 april 1940 ljöd flyglarmet över Göteborg.

Yrvakna och panikfyllda göteborgare packade snabbt det nödvändigaste och sprang till skyddsrummen. Sverige höll andan, men kunde efter hand försiktigt andas ut.

De tyska flygplanen och stridsfartyg med 8 000 soldater var på väg till Norge som nazisterna okcupe-

rade till krigsslutet 1945.

– Norrmännen försökte stå emot men hade ingen chans mot den tyska krigsmaskinen. I juni tog striderna slut. Det fria Norge fanns inte längre, berättar Anna Florén.

Anna Florén, 39, född i Mölndal och uppväxt i Ljungskile, är statsvetare och programchef på Voksenåsen i Oslo, ett svenskt-norskt sam-

arbetscenter som i grunden är en gåva från Norge till Sverige som tack för hjälpen under andra världskriget.

Töver tio år har Anna Florén varit med och byggt upp verksamheten på Voksenåsen, under senare år med särskilt fokus på Hågkomstprojektet.

Projektet syftar till utbildning

och studier i Förintelsens norska spår, autentiska minnesplatser i Norge där svenska högstadi- och gymnasieelever kan lära mer om konsekvenserna av antisemitism.

– Kunskap är så viktigt. Ett verktyg som med historisk utgångspunkt kan få ungdomar att reflektera över demokrati, tolerans och personligt ansvar, inte minst inför de olika utmaningar och svårigheter som de möter i dag. Om man på plats ser Stortinget, där nazisternas hakorsflagga vajade, eller kan följa personliga öden genom att få veta mer om personerna och se var de bodde, verkade och lekte, så blir utbildningen och upplevelsen mer påtaglig, säger hon.

För sitt arbete tilldelas Anna Florén 2022 års stipendium på 650 000 kronor av Micael Bindefeldts stiftelse till minne av Förintelsen. Stipendiet delas ut för åttonde året i rad och uppmärksammas i samband Förintelsens minnesdag den 27 januari, en manifestation som samlar människor över hela världen.

– Jätteroligt och förstas en åra att få utmärkelsen. Den betyder mycket för att projektet ska nå ut, säger hon.

Den norska delen av Förintelsen, där nazisterna metodiskt rensade ut judar, har särskilt berört Anna Florén. I projektet har man kartlagt

ett antal personer och dess öden. – Som exempelvis Sonja Ester Moritz, som föddes i Göteborg 1911. Hon flyttade till Norge och gifte sig med norrmannen Aksel Marcus Moritz, född 1906. Han var tryckeriasistent och hon hemsömmerska. De fick två pojkar, Leif Idar och John Charles som bara blev nio respektive fem år.

Familjen bodde på Calmeyers gate 15 i Oslo, ett klassiskt arbetarområde som låg nära synagogan och därför lockade många judar till kvarteret.

Den 26 november 1942 är en dag som för alltid är inristad i den norska historien. Totalt hämtades 529 judar på olika platser i Oslo, allt från spädbarn till personer i 80-årsåldern. Nazisterna förde dem till hamnen där fraktfartyget Donau tornade upp sig i diset.

– Bland de som greps fanns familjen Moritz. Sonjas make Aksel hade i likhet med andra män arresterats tidigare och förts till hamnen. De är oklart om makarna sågs på piren. Sonja och barnen var troligen bland dem som buntades ihop på lastbilsflak, andra hämtades med taxi och kördes till hamnen, berättar Anna Florén.

På fartyget hystes de i två tränga och kalla lastrum, ett för männen och ett för kvinnor och barn. Några



Sonja Moritz id-kort som hittades i den norska polisens arkiv.

Bild: Judiska museet/Oslo



Stipendiemottagaren Anna Florén tillsammans med Micael Bindefeld, ordförande för minnesstiftelsen.

Bild: Karl Gabor



En minnessten för judinnan Sonja Moritz från Göteborg. Hon och hennes norska familj mördades av nazisterna.

Bild: Michielles

dagar senare, den 1 december, anlöpte fartyget den polska hamnstaden Stettin (Szczecin). Därefter fördes fångarna med tåg till koncentrationslägret Auschwitz där totalt 1,1 miljoner människor framför allt gasades ihjäl.

– De alla flesta av de norska judarna mördades direkt. De män som tycktes starka och arbetsföra, bland dem Aksel och hans bror, fick först slava i arbetsläger innan de också dödades, berättar Anna Florén.

– Det är förstas förfärligt på alla sätt och det kan vara svårt att föreställa sig och förstä detta förintelsemaskineri som nazisterna svarade för, en mordisk och industriell utrensning. Med personliga vardagsberättelser och platser där människorna var levande kan grymheten vara lättare för eleverna att förstä. Historien visar att livet är skört, liksom demokratin och rättsstaten, summerar Anna Florén.

Av de 529 norska judar som Hitlers lakejer hämtade den grå och kalla novembermorgonen kunde nio återvända levande till sitt hemland. De hade på olika sätt lyckats klara sig undan bödlarna och räddades med hjälp av de Vita bussarna 1945, en svensk evakueringsaktion under ledning av Folke Bernadotte som riktades mot danskar, normän

Därför får Anna Florén årets stipendium

Jurys motivering:

- Micael Bindefelds stiftelse till minne av Förintelsen ger 2022 års stipendium till Anna Florén, programchef på Voksenåsen. Hon får det för sitt arbete med utbildning och hägkomstresor till Förintelsens minnesplatser i Norge.
- Stipendiet bidrar till att uppmärksamma Förintelsens autentiska minnesplatser i vårt grannland, och möjliggör för svenska skolor som lär sig om konsekvenserna av antisemitism. När historien kommer så nära intill, blir den en ofrånkomlig del även av oss.
- På detta sätt bidrar Voksenåsens projekt till att hålla minnet av Förintelsen vid liv.

och svenskar som under brutala och vidriga förhållanden inväntade döden i nazisternas koncentrationsläger.

Deporteringen av judar var inte så känd i Sverige i början av andra världskriget.

– Dramat i november 1942 blev en vändning – händelsen fick stor uppmärksamhet i media och Sve-

rige fick upp ögonen för vad som pågick. Dåvarande statsministern Per Albin Hansson öppnade i början av december för att Sverige skulle ta emot judar från Norge – men tyskarna sa nej. Först året därpå lyckades man. Totalt tog Sverige emot 60 000 norska flyktingar, säger Anna Florén.

Sverige hjälpte också till med att skicka färdigmonterade hus och annan utrustning till norra Norge där strider pågick och hjälpte också till med mat och andra förnödenheter.

Samtidigt fick Sverige kritik från olika håll för att det var svårt och så med neutraliteten när tyskarna på järnväg i Sverige tilläts transportera soldater och material till och från Norge.

– Många såg det som undfallande. Man kan nog säga att Sverige, som ville hålla sig utanför kriget, stod för både bra och mindre bra saker under den här perioden, inget är helt svart eller vitt. Men Sverige gjorde en hel del för att hjälpa Norge, inte minst var befolkningen som bodde utmed med den långa landsgränsen (Europas längsta) behjälplig på olika sätt, säger Anna Florén.

Magnus Vasell
magnus.vasell@gp.se

Politik

Utbult till USA på musikresa mitt i pandemin

Mitt under den skenande smittspridningen väljer riksdagsledamoten och musikern Roland Utbult, KD, att åka på studiere- sa till USA.

I den amerikanska södern ska politikern från Öckerö studera bluesens och rockens rötter, och en stor del av kostnaden står skattebetalarna för.

Tjänsteresan över Atlanten är planerad mellan den 4 till 14 februari och kostnaden för flygresan och hotell uppskattas av Roland Utbult själv att kosta omkring 21 000 kronor.

Under en mandatperiod har varje riksdagsledamot en budget på totalt 50 000 kronor för studieresor och Roland Utbult har just nu 12 850 kronor kvar.

Det innebär att han själv måste betala allt som överstiger den summan från egen ficka.

Resan sker under en så kallad plenifri vecka, då det inte hålls några möten riksdagen. I sin ansökan om att få göra tjänsteresan skriver Roland Utbult att syftet är att "studera bluesens och rockens rötter i amerikanska södern med utgångspunkt från Mississippideltat".

För GP berättar riksdagsledamoten att resan kommer att gå till Baton Rouge, huvudstad i delstaten Louisiana, och att han sedan kommer att resa längs med Mississippifloden för att bland annat besöka den legendariska skivstudio Sun Studio i Memphis, där Elvis Presley spelade in sin första skiva.

Roland Utbult är själv musiker och har samarbetat med flera stora svenska artister. Under sin karriär har han släppt över 20 skivor och han säger till GP att det är ett viktigt ämne han ska lära sig mer om.

På frågan hur det gagnar skattebetalarna att riksdagsledamoten studerar musikhistoria svarar han:

– Jag tycker att det är viktigt att alla sådana här studieresor, att man förkovrar något. Jag sitter ändå i kulturutskottet och för mig som kulturarbetare, det är klart att det också är ett stort intresse som jag har, var den västerländska musiken har sina rötter, och att förkovra sig, det är det som studieresorna är till för.

Hur allmänheten ska få nytta hans fördjupade kunskap menar

Roland Utbult är för tidigt att säga. – Det får vi väl se. Det kan ske i någon reseskildring eller andra saker. Det som är intressant för mig är att förkovra mig djupare i rocken och bluesen och det som i mina rötter är väldigt starkt. Jag spelar ju själv piano och det finns ett besök på Jerry Lee Lewis ranch i Nesbit som jag hoppas mycket på.

Roland Utbult menar att man kan fråga sig vad syftet med olika studieresor är, men när det gäller hans egen menar han att den verkligen har ett värde.

– Det görs ju resor till alla möjliga delar av världen, från ledamöter till Bryssel ett antal gånger varje år, och vad kommer det allmänheten till gagn kan man fråga. Men jag tycker att det här, som är våra gemensamma rötter, är viktigt att jag hämtar kunskap i och på något sätt, jag kan inte säga på vilket sätt, ska bibringa något värde till allmänheten.

Roland Utbults tjänstresa sker samtidigt som smittspridningen av coronaviruset skenar i Sverige. Folkhälsomyndigheten rekommenderar att just nu att "var och en bör arbeta hemifrån när arbetet så tillåter".

Roland Utbult säger att han har kontrollrat med utrikesdepartementet att tjänsteresan är möjlig att genomföra. På frågan hur han ser på tidpunkten för resan svarar riksdagsledamoten att han kommer att följa de restriktioner som finns.

– Sedan måste jag göra en kontroll precis innan jag reser och i övrigt skydda mig med munskydd och på de sätt jag kan. Men jag ser att det finns en möjlighet att göra det här under det som kallas den plenifria veckan, och det tror jag är fullt möjligt. De plenifria veckorna ska användas till just studier och annat.

Vad har du att säga till de som eventuellt skulle kunna uppfatta den här resan som en betalad nöjesresa?

– Nej, det är en enskild utrikes studieresa som är godkänd av talmanen. Det är absolut ingen nöjesresa. Varje dag jobbar vi och det kommer att redovisas vad man gör för någonting. Det är ingen nöjesresa. Absolut inte.

Anders Abrahamsson
anders.abrahamsson@gp.se

Politiskt val debatt inför valet på Östrabo skolan. Roland Utbult (KD).

Bild: Lasse Edwartz